

50. 4.
Σὺν τῷ Τελομεγίστῳ

ἩΛΙΟΤΡΟΠΙΟΝ

Sive de

PIETATE

DISPUTATIO PHILOSOPHICA

Quam

*Cum consensu & approbatione Ampl. Fac. Phil.
in inclyta ad Auram Academia*

Sub PRÆSIDIO

VIRI

Nobilissimi atque Consultissimi

DN. SAMUELIS GYÆNSTRÆPES

De Kerrheim Hæred. Polit. & Hist.

Professoris celeberrimi, Promotoris sui
optimi.

Pro Gradu Magisterii 17.

Candidè Philosophantium examini modestè sistis

NICOLAUS CRUCELIUS

Suderm. Svecus.

*In Audit. Max. Anno salutis 1679. d. 8. Nov.
boris ab octavâ antemeridianis.*

ABOÆ,

Excus. apud Viduam Hans. A. Typogr.

Sacrae Regiae Majestatis,

Viris

Invictae pietatis & fidei,

Dominis

Genere pariter ac Virtute maximè Nobilibus.

DOMINO

NICOLAO GYLLENSTÄRPE

Hæred: de Jafolla & Sårstadh S. R. M. à
consiliis Cancellariae, & Secretario fideliss.
atque judici territoriali in Åkis & Hising
æquissimo.

DANIELI GYLLENSTÄRPE

Hæred. de Ingoisberg & Heinesforß/ Regii
Dicasterii Aboëns. Assessori graviss. & in sup:
Saratunda territoriali judici accuratiss.

SAMUELI GYLLENSTÄRPE

Hæred: de Kerrheim/ Polit. & Hist. Pro-
fessori in almâ Aboënsi Academia am-
plissimo.

CAROLO GYLLENSTÄRPE

Hæred: de Jafolla & Kerrheim/ inter Se-
renissimi Regis nostri corporis custodes
maximè strenuo.

GUSTAVO GYLLENSTÄRPE

Hæred: de Jafolla & Kerrheim/ Universæ
cohortis Nobilium Finlandiæ, Hospitio-
rum Magistro expeditissimo.

*Dominis, Mæcenatibus, Patronis ac
Promotoribus suis benignissi-
mis Felicitatem perennem!*

Nobilissimi Domini, Meccenates,
Patroni & Promotores Optimi!

*Eliotropium, florum corona,
solem manè orientem ex-
pansis semper folijs hilari
quasi fronte salutat, salu-
tatum, obstantibus non ra-
ro in aëre nubibus, miro na-
tura instinctu alacriter sequitur, donec sub-
eunti tandem valedicat; sed nec densissima
noctis tenebra, nec vasta opacitas terra ipsi
impedimento esse possunt, quin, magneticâ
ceu vi circumactum, circulum unâ cum
sole absolvat, iterumque emergentem blando
veneretur affatu. Haud aliter Pietas atq;
Religio, flos ille virtutum fragrantissimus,
Solem, nunquam deficientem, Deum, imme-
diatè respicit, facitque mirâ ope, ut in ad-
versis aequè ac secundis, imo ipsa morte, in-
dissolubiliter ipsi adhæreamus, ipsumque in-
defessè spectemus; atque sic nos Deo, Deum
nobis, oculto nexu conjungit religatque. Sed
quesma-*

quemadmodum, teste Plinio, duo sunt Heliotropij genera, majus scilicet, in pinguibus tantum locis soloque cultiori nascens, & minus, ubique proveniens magisque familiare; sic Pietas alia non nisi in vallibus Ecclesie, fontibus Israëlis, crebris illic pullulantibus rivulis, irrigata, sacroque Spiritus S. afflatus susurro subinde refocillata, florens; alia verò extra Ecclesie pomaria circumcirca vivens. Quam arctis inclusam disputationis cancellis, Vobis, Illustria prorsus pietatis Exempla, humiliter nunc offero atque dedico. Serenâ ergò fronte, Domini gratiosissimi, munusculum hocce, leve quamvis, accipite, atque sicut hætenus, Regni Svecici, Reip. literaria, meorumq; studiorum Aureæ este Columnæ, Aurea Fulcra. Valete Domini Benignissimi, Deo commendatissimi!

Dabam Aboæ

29. Oct. 1679.

Nominum Vestrorum

cultor devotissimus

N. CRUCELIUS.

I. N. S.

DISPUTATIONIS DE PIETATE,
Thesis Prima Prooemialis.

Alustius, decus illud doctorum, bona corporis, fortunæ, atq; animi æquiori lance diu satis cum perpendisset, in hæc tandem erumpit verba: *Divitiarum & forma gloria, fluxa atq; fragilis est; virtus clara aternaq; habetur.* (α) Idque non minus rectè quam pulchrè: Virtus namq; hoc unicum est quod contigit *immortale mortalibus* inquit Seneca. (β) Verum enimvero, quod ille in genere de virtute, illud ipsum de *Pietate*, perenni illo omnium virtutum fonte, in specie dixisse certè non pœnitebit: *Μείζοον δ' ἀρετῆς μηδὲς ἡμᾶς πότε πείθη τῆς εὐσεβείας εἶναι τῷ θρησκῷ γένει*, teste Platone. (γ)

A.

Hæc

(α) *Sal. Catil. c. 1. p. 1.* (β) *Sen. Ep 98. p. 8.*
(γ) *citante Vendel. Phil. mor. l. 1. c. 8. sp. 1. p. 1.*

Hæc virtutum prima non modo, sed reliquarum origo, dux atq; fundamentum haud immeritò audit: Ἀρχὴν ἀρίστην πάντων τῶν ὄντων Θεὸν, ἀρετῶν δ' εὐσεβείαν olim fassus est Philo; (δ) qua sublata, fides etiam, societas generis humani, & una excellentissima virtus Iustitia, inò omnis probitas tollitur. dicente Cicerone. (ε) Pietas seu religio, anima Rerumpubl: semper fuit, cum qua crescente creverunt, decrecente verò expirarunt, quemadmodum longa historiarum series, cum quotidiana experientia abundè commonstrat: Sic omnia eveniunt prospera colentibus Deum, adversa spernentibus! (ζ) Ciconia nempe supra turrim nidificat, sanctitateque loci majorem sperat securitatem; & regnum triangulari Ecclesiæ lapidi superstructū, firmū erit atq; æternum. (η) Pietas est quæ Regi autoritatem conciliat & securitatem, facitq; ut nihil nisi divinâ ope aggredi videatur Princeps: (θ) ἡ-
τον

- (δ) idem ibidem, (ε) Cic. lib. i. de Nat. Deor.
 (ζ) Liv. lib. 5. c. 15. p. 7. (η) Didac. Saavedra jdea Princ. Symb, 25. (θ) Curt. l. 3, c. 18.

τὸν τε γὰρ φοβῶνται τὸ παθεῖν τι παράνομον,
 εἰάν δεισιδαίμονα νομίζωσιν εἶναι τὸν ἄρχοντα,
 καὶ ἐπιβελέουσιν ἥττον, ὡς συμμάχους ἔχοντι
 τὰς θεάς inquit Aristoteles. (ι) Pietas
 asylum est fragilitatis humanæ tutissi-
 mum: καὶ φυλακὴ ἢ εὐσεβεία εὐσεβῆς γὰρ
 ἀνθρώπου ἔτε δαίμων κακός, ἔτε εἰμαρμένη
 κρατεῖ, θεὸς γὰρ ῥύεται τὸν εὐσεβῆ ἐκ παντὸς
 κακῆ τὸ γὰρ ἐν κῆμόνον ἐν ἀνθρώποις ἐστὶν ἀγα-
 θόν, εὐσεβεία. (κ) Pietas magnetis instar
 (λ) occultá quasi vi potentiáq; mortales,
 cujuscunq; fuerint conditionis ac
 status, ad culmen ducit dirigitq; felici-
 tatis & summum beatitudinis fastigi-
 um. Æterna deniq; est Pietas: sicut
 namq; purificatur in igni aurum, non
 diminuitur; sic nulla acerbitate fortuna,
 pretium chara Pietatis vilescit, quin potius
 eo certius quo miserius habet experimen-
 tum. (μ)

Thesis 2.

Accipitur autem vox Pietatis nunc late-
 tē prout σοφίην quoq; includit, sic

A 2

usur-

(ι) Arist. lib. 5. Pol. cap. 11. (κ) Lactant.
 ex Trism. de orig. er. lib. 2. c. 16. (λ) Did. Saas.
 Id. Pr. Symb. 24. (μ) Wal. Max. lib. 5. c. 4.

usurpatur Ciceroni, ubi dicit: *Cole pietatem, quæ magna in parentibus, maximè verò in patria est.* (v.) nunc strictè, pro Deâ quadam Romanorum. (ξ.) nunc propriè & adæquatè, pro veneratione Numinis, diciturque alias cultus Dei, religio &c. Latinis; Græcis verò εὐσέβεια. ὀρθοκεία, ἢ περὶ τὸ θεῖον εὐσέβεια &c. & hæc iterum vel theologica de qua apud Theologos, vel ethica quæ hujus est loci, definiturque *Virtus moralis, Deum, naturâ duce agnitum, ritè colendi.* (o)

Thesis 3.

Fuerunt olim, nec etiamnum desunt, magni nominis Philosophi, qui nullum in choro virtutum moralium Pietati assignare voluerunt locum, sed tantum virtutum decus atq; ornamentum, vel immiti damnarunt silentio, vel ad Theologiam, tanquam forum competens, planè ablegârunt, numerum virtutum ab Aristotele datum (π)

pro (v) Cic. Somn. Scip. (ξ) Plin. lib. 7. c. 36.

(o) Burg. Id. Ph. Mor. c. 13 p. 4. D. Gez. Enc. part. 3. pag. 35. Mic. Gyll. Coll. Eth. Disp. 4. th. 6, Ax. Kemp. Eth. c. 4, (π) Eth. lib. 2. c. 7.

pro virili sua defensuri; nos verò, salvo semper tantorum virorum iudicio, rectæ rationis ductum sequuti, nec minore suffulti auctoritate, Pietatem in numerum virtutum moralium referimus: maximè cum 1. & ipsi non minus quam reliquis definitio competat virtutis tam generalis quam specialis, etiam Aristotelica. (p) 2. Medium quoquè sit inter duo extrema, imò 3. tale, sine quo felicitas civilis, quæ virtutum est finis, obtineri nullo modò potest. Elucet præterea 4. in actionibus hominum piis honestas, sicut etiam in impiis turpitude.

Thesis 4.

A Theologicâ deniq; Pietate, ut ue extrinsecè convenire videantur, causis differt externis pariter ac internis: efficiens enim ejus immediata Sp. Sancti cooperatio; hujus mens rectè judicans & voluntas obtemperans: finis illius beatitudo æterna; hujus felicitas civilis: subjectum illius regenerati & fideles solum; hujus infideles quoquè

A 3

&

(p) *Arist. Eth. lib. 2. c. 6.*

& non renati. Ratio formalitatis hujus consistit in convenientia cum lege naturæ; illius verò forma est fides, (σ) quemadmodum probat Meisnerus (τ) & Paulus ab Eitzen &c. (υ) quamvis in contrariam partem abeat Wendelin: (φ) cum aliis nonnullis ipsum sequentibus. Et licet Aristoteles nullam in Ethicis fecerit pietatis mentionem, prostant tamen & ejus & aliorum sanioris mentis Philosophorum gentilium, piæ prorsus de pietate sententiæ, quæ quid aliud sunt quam præcepta moralia, licet methodicè non disposita? Pythagoras & Phocylides præcepta sua ethica à monito de Pietate ordiuntur; quorū ille: (χ) Ἀθανάτης μὲν πρῶτα θεῶς, νόμῳ ὡς διδάσκεται, τίμα. &c. hic vero, (ψ)

Πρῶτα θεῶν τίμα, μετέπειτα δὲ σέο γονῆας.

Πρῶτον μὲν εὐσεβεία τὰ πρὸς τὰς θεῶς, μὴ μόνον ἰσῶν ἀλλὰ καὶ τοῖς ὄρκοις ἐμμένων· inquit

(σ) Rom. 14, 23. Heb. 11. 6. (τ) Phil. Sob. part. 1. Sect. 2. c. 2. qv. 3. pag. m. 312. (υ) Eth. lib. 1. cap. 8. (φ) Phil. Mor. lib. 1. cap. 7. p. 10. (χ) Aur. Sent. v. 1. (ψ) Pœm. admon. v. 6.

quit Isocrates (ω) ἐκείνο μὲν γὰρ χρημάτων
 εὐπρέπειας, τὸ δὲ τῶν τρόπων καλοκαγαθίας
 περμήριον. Τίμαρ τὸ δαιμόνιον αἰεὶ μὲν, μά-
 λιστα δὲ μετὰ τῆς πόλεως ἔτω γὰρ δόξεις ἀμει-
 πῆς θεοῖς θύειν, καὶ τοῖς ὅρκοις ἐμμένειν. &c.
 Et Cicero: prima dijs immortalibus officia
 debentur. (ς) ut alios nunc sicco præ-
 tereamus pede.

Thesis 5.

Absolvitur Pietas notitiâ Numinis &
 cultu: (α) omnia enim sapientia homi-
 nis in eo sita est, ut Deum cognoscat & co-
 lat, inquit Lactantius. (β) Notitia hæc
 est vel (1) insita seu innata, habitus scilicet
 primorum de Deo principiorum, intellectui
 per naturam absq; mentis operâ impressus;
 (γ) quem in homine dari (quicquid
 contradicat Wendelerus (δ) cum toto
 Peripateticorum choro) affirmat Cice-
 ro, omnibus hominibus, quod sit Deus,
 innatum & quasi insculptum esse di-
 cens

A 4

cens

- (ω) Orat. ad Dem. c. 3, 4. (ς) lib. 1. de off.
 (α) Nob. D. Mic. Gyllenst. Ergast. Viri. th. 9.
 25. Reverendiss. D. Gez. Enc. part. 3. pag. 36.
 (β) lib. 3. inst. c. 30. D. Gez. Enc. part. 1. pag. 174.
 (δ) Phil. Pract. Sect. 2. c. 1. pag. 151.

cens. (ε) confirmat Apostolus (ζ) ubi dicit: Τὸ γνωστὸν τῷ θεῷ φανερὸν ἐστὶν ἐν αὐτοῖς· ὁ γὰρ θεὸς αὐτοῖς ἐφανερώσεται, hinc etiam ἔφη ταὶ μὴ νόμον ἔχοντα, φύσει τὰ τῷ νόμῳ ποιῆ, ἔτοι νόμον μὴ ἔχοντες, ἐαυτοῖς εἰσι νόμοι. (η) Vel 2. diligenti creaturarum contemplatione vi discursus naturalis acquisita, quâ confirmari insitam asserit Apost: Τὰ μὲν ἀόρατα αὐτῷ ἀπὸ κτίσεως κόσμου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα καθαυτῶν, ἢτε αἰδίου αὐτῷ δυνάμεις καὶ θεότης· εἰς τὸ εἶναι αὐτῷ ἀναπολόγητος. (θ) eodem quoq; sensu dixit Hermes Trismegistus: οὐδὲν ὁράται ἐν τῷ νοεῖν, ὁ δὲ θεὸς ἐν τῷ ποιεῖν. (ι) idque haud immerito: mundum namque si contemplamur *asthereum*, enarrant cali gloriam Dei & opera manuum eius annunciat firmamentum. (κ) hinc Cicero: quis tam vecors est, inquit, qui cum respexerit in Cælum, Deos esse non sentiat? (λ) vel elementarem oculis si perlustramus, presentem loquitur qualibet herba Deum: idem

(ε) lib. 2. de Nat. Deor. cap. 2. (ζ) Rom. 1, 19. (η) Rom. 2, 14. (θ) Rom. 1, 20. (ι) citante Iusto Lipsio Pol. lib. 1. cap. 2. p. 10. (κ) Pjal. 19, 2. Esaiā 38, 8. (λ) De Divinat.

Idem de μικροκόσμω iudicium esto: qui enim plantavit aurem, nonne audiet? qui finxit oculum, nonne videbit! (ν) hinc bona vel mala hominum conscientia; nam scelerati obstrepente conscientia, etiam si homines lateant ipsorum facta, con dormire non possunt; (ξ) probi v. rectè factorum concij in omni rerum vultu gaudent, συμμαρτυρίας αὐτῶν τῆς συνειδήσεως, καὶ μεταξύ ἀλλήλων τῶν λογισμῶν κατηγορούντων, ἢ καὶ ἀπολογυμένων. (ο) plura argumenta, pro cognitione Dei naturali adstruenda, possunt videri apud Alstedium, (π) Morneau (ρ) Mutium Pansam (σ) aliosq; Philosophos æquè ac Theologos. Consulatur etiam Hermes Trismegistus (τ) ex contemplatione rerum visibilium existentiam Dei pulcherrimè adstruens. Nos, hac vice brevitatis studiosi, allata ad decisionem quæstionis sufficienti rati-

A 5 cum

(ν) Psal. 94, 4. (ξ) Curt. lib. 6. cap. 10. (ο) Rom. 2, 15. (π) Theol. Nat. part. 1. per 20. capita (ρ) Morneau de Relig. Christ. cap. 1: 2, 3a seq. (σ) de osculo Ethnica & Christ. Theol. (τ) Pimand. cap. 5. &c.

cum Cicerone * concludere, nulli dubitamus, eum qui Deum non cognoscit, non modo ratione sed sensu carere. Imo vel tantæ esse stupiditatis ut etiam, num Sol sit, nec ne, dubitare possit.

Thesis 6.

HIn planè à Deo nunquam inventi sunt, ignorantia scilicet puræ negationis, quamvis plurimi, proh dolor, etiam in gremio Ecclesiæ, sint, ignorantia pravæ dispositionis, (v) his enim naturæ stimulis homo excitatus, alijs quamquam ægerrimè. se submittat, lapidem potius colit vel truncum, quam ut prorsus sine religione vivat: (φ) *Nulla gens inquit Seneca (χ) adeo extra leges moresque est projecta, qua aliquos non credat Deos.* Cujus sententiæ adstipulantur Historiæ sacræ atque profanæ: Babylo- nij Baal (ψ) Persæ Solem, (ω) Sveci DEOS.

* *Civ. lib. 2. de Nat. Deorum (v) Pjal. 14, videatur Wendelinus Phil. mor. lib. 1. c. 8. th. 4. & Nob. D. Gyll. Fascicul. Quæst. Eth. memb. 2. qv. 3. (φ) Burg. 7d. Phil. mor. c. 13. p. 5. (χ) Ep. 11. 8. (ψ) 3. & 4. Regum. (ω) Curt. lib. 3, 3.*

Deos Ubsalienses, (α) Finni Tapio &c, (β) Lappones præter Tiermen, Storjunkare, & Baivve, Deos illos majores, Seithas quoque suos ritè religioseque coluerunt; (γ) Christiani autem, laus Deo sempiterna, Creatorem veneramur cœli & terræ, unum in essentia, trinum in personis, cujus cognitionem præter magnum naturæ librum, cum gentibus communem, ex limpidissimis Israëlitis fontibus maximâ cum reverentiâ gratiaque haurimus.

Thesis 7.

Optimè de Deo sentire pietatis esse exordium, Augustinus dicit (δ) probatumque nunc est; ex præviâ tandem Numinis notitia, ceu fonte uberrimo eiusdem scaturit pullulatque cultus, quo homo creatorem super omnia amat, veneratur celebrat, summamque in illo fiduciam collocat: nam sapientia præcedit, religio sequitur & prius est Deum scire, consequens colere;
- e Deumq;

(α) Olav. Mag. Scheff Ubs. antiq (β) ex communicatione Prof. Gyllenst. (γ) Scheff. Lapp. c. 9. & 10, (δ) Aug. de lib. arb. lib. 1. c. 2.

(ε) *Deumque colit qui novit.* (ζ) sed prou-
 fuerit hæc notitia de Deo vera vel falsa,
 sequitur cultus sanus vel secus. Est au-
 tem cultus hic vel i. *Internus* qui (α) *Amo-*
rem, honorabilem illam sapientiam
 (η) complectitur, cujus ignem è corde
 hominis maxime eliciunt, *Eminentia Dei*
 atque *Bonitas*: pluris scilicet facimus fer-
 ro argentum, argento aurum, anima-
 ta inanimatis &c. ob præstantiam emi-
 nentiamque, cur non Deum plurimi
 faciamus, qui his infinitis modis præ-
 stantior est atque eminentior! (ι) ὕλης γὰρ
 τὸ λεπτόμερέστερον αἴρ· αἴρος δὲ ψυχῆ. ψυχῆς
 δὲ ὄντος, inquit Trismegistus; (κ) cui
 sententiæ robur adjungit Cicero (λ) *tantæ*
præstantiæ atque perfectionis naturam De-
orum esse affirmans, ut vel sola per se, ad
colendum allicere sapientem debeat. *Boni-*
tas denique Dei & beneficentia, quâ
non solum nos, sed totum hoc univer-
sam nobis in commodum atque usum
 fecit

(ε) *LaË. inst. lib. 4. c. 4.* (ζ) *Ep. 95.* (η)
Syr. 1. 14. (ι) *Nob. D. M. Gyll. Coll. Eth. Disp.*
4. th. 11. (κ) *Pimand. c. 5, circa finem.* (λ)
lib. 1. de Nat. Deor.

fecit, conservat, fovet, & gubernat,
quam multas suppeditat causas religio-
nis atque amoris prorsus prægnautes?

(b) *Timorem*. Deum omniscientem, cu-
quis non timeret? *Nihil ipsi clausum est;*
interest animis nostris & cogitationibus medijs
intervenit (μ) &.

πάντα ἰδὼν Διὸς ὀφθαλμὸς ἢ πάντα νοήσας; (ν)
Aspiciuntque oculis superi mortalia
iustis. (ξ)

Unde piè certè Epicæus: (ο) ὅταν
κλείσητε τὰς ἦρας, καὶ σκότος ἔσδον ποιήσητε,
μὲμνηθε μηδέποτε λέγειν, ὅτι, μόνοι ἐστέ.
ἀλλ' ὁ θεὸς ἔσδον ἐστὶ, καὶ ὁ ὑμέτερος δαίμων ἔ-
στι καὶ τίς τέτοις χρεῖα φωτὸς, εἰς τὸ βλέπειν
τί ποιεῖτε; nec otiosus spectator, sed ju-
dex idem & vindex: justum ergo judi-
cem iustè cum timeamus, quanto ju-
stius justissimum (π) scelerum vindi-
cem Deum?

Thesis 8.

Intelligimus verò hic timorem non
servilem qui ab amore alienus, actum
peccandi

(μ) *Sen. Ep.* 83.2. (ν) *Hesiod.* 1. *oper.* v. 265.

(ξ) *Ovid.* 13. *Met.* v. 70. (ο) *dissert. lib.* 1. c.
14. notante *Lipσιο.* (π) *Exod.* 20, 5.

peccandi sequitur, qualis fuit proto-
 platorum à conspectu Dei fugientium,
 (ρ) cui ut plurimū conjuncta est despera-
 tio & consequenter æternum exitium,
 quod horrenda Judæ (σ) Achitophelis
 (τ) Sauli (υ) &c. exempla satis osten-
 dunt: hoc namq; correptos timore ijs
 annumerat Spir. Sanctus, quibus pars
 assignata est in stagno igni & sulphure
 ardenti. (φ) Sed *filialem*, qui actum
 peccandi antecedit, ipsumq; impedit, &
 initium sapientiæ salutatur. (χ) hunc
 commendat regius Vates, (ψ) svadet-
 què Seneca, dicens: *etsi Deos ad igno-
 scendum paratos scirem, propter turpitudi-
 nem tamen ipsam peccare nollem.* (ω) Si-
 cut deniq; ignis in obscuro diu latere
 non potest, quin fumo se prodat e-
 rumpatq; subinde in flammā; sic Pietas
 in animo delitescere nequit quò minus
 se externis exerat ostendatquè gesti-
 bus, linguamq; ipsam, imo totum ho-
 minem ad Dei cultum excitet atq; ex-
 tollat

[ρ] Gen. 3, 8. (σ) Act. 1, 16. (τ) 2. Sam. 17,
 23. (υ) 2. Sam. 31, 4. (φ) Apoc. 21, 8. (χ)
 Prov. 1, 7. Syr. 1, 16. (ψ) Psal. 2, 11. (ω) Ep. 25.

tollat; Quod cultum constituit 2. *Externum*, hinc templa intramus compositi, ad sacrificium accessuri submittimus vultum, togam adducimus, & in omne argumentum modestia fingimur, inquit Seneca. (a)

Thesis 9.

EX cultu interno & externo simul resultat 3. *Mixtus*, qui positus est (a) in *invocatione*, quâ periculis quibusvis ingruentibus in DEO nostrum quaerimus refugium, semperque ab ipso necessaria petimus. Ille namque potentissimus est in *brachio fortitudinis suae* (b) liberandi nos ab omni malo & de manibus persecutorum; idemque optimus, imo ipsa bonitas, à quâ omne bonum descendit perfectum. (c) Gratissimæ quoque sunt in conspectu Dei efficacissimæque, preces piorum: opulentissimas ab Atheniensibus deportatas victorias Lacedæmoniorum ἐν Φημίᾳ καρπὸν fatetur oraculum Apollinis; (d) & ad septem dierum preces, quibus opem implorabat divinam, populus Israeliticus

(a) Sen. Nat. Quæst. lib. 7. c. 30. (b) Luc. 1. 51. (c) Iac. 1. 17. (d) Wend. Phil. Mor. lib. 1. c. 10. 1b. 2. p. m. 198.

cus, concidère Jerichuntinâ mœnia. (e)
 sic scilicet non tantum patefaciunt per mœ-
 nis aditum tormenta bellica quam ipsa oratio!
 (ζ) Hujus virtutis studiosissimum laudat
 Max. Tyrius Socratem, in hunc ma-
 ximè modum: (η) Σωκράτης εἰς πειρατῖα
 κατήει προσευξόμενος θεῶ, καὶ τῶν ἄλλων προ-
 ετρέπετο, καὶ ἦν ὁ βίος Σωκράτους μετὸς εὐ-
 χῆς. &c, Ethnicum hunc si imitarentur
 Christiani, horrendâ illâ imprecandi
 maledicendique consuetudine tot in
 perniciem non ruerent. (θ) (b) in gra-
 tiarum actione. Atrox adeò spurcumque
 ingritudinis est vitium, ut, cum ab
 hominibus puniri satis non possit, Se-
 neca illud inter ea quæ ad Deos vindictas
 mittuntur, relinquat; (ι) nihil verò ho-
 nestius quam de nobis benè meri-
 tos amare, condignisq; laudibus cele-
 brare. Hinc Gratias juvenes, sine du-
 bio, finxere Poëtæ, pinxere Pictores,
 quod beneficiorum memoria nunquam
 oportet

(e) Iosua 6, 10. (ζ) Didacus Saavedra I-
 dea Principis Symb. 25. pag. m. 198. (η) Tyrius
 disert. 30. (θ) vid. Drexel. Phaët. cap. 26. §
 27. (ι) de Benef. lib. 3. c. 6.

oporteat senescere. Ad ἀντίδωτα etiam
 Iex naturæ nos obligat, quin & brutis,
 beneficia ut sentiant, dicente Senecâ (κ)
 probante experientiâ, ἀντιπελάργειαν
 provida implantavit natura. Unde E-
 picteus, insigne illud Pietatis exemplū:
*Etiāne ego aliud prestare possum, senex clau-
 dus, quam celebrare Deum? etenim si lusci-
 nia essem, facerem quod solent lusciniæ, si
 cygnus cygni more canerem: nunc autem ho-
 mo cum sim, quid faciam? Laudabo Deum,
 nec cessabo unquam. Cultus enim Deorum
 optimus est, idemque castissimus, & sanctis-
 simus, pietatisque plenissimus, ut eos semper
 purâ, integrâ, incorruptâ & mente & voce ve-
 neremur, docet pulcherrimè Cicero. (λ)*
 Pura, scilicet, Deus mens est, purâ vult
 mente vocari.

Thesis 20.

Sed habet & Pietas, quemadmodum
 & reliquæ virtutes, sua extrema, inter
 quæ ceu periculosissimos scopulos Syl-
 lam & Carybdim, cautè navigandum,
 si modò virtutis tramitem servare, feli-

B

cita-

(κ) de Benef. lib. 1. c. 3. (λ) lib. 2. de Nat.
 Deor. Oper. 1. 4. pag. 30.

citatisque in arcem olim auspiciatò in-
 tromitti voluerimus. In excessu *Pietati*
 contrariatur *δεισδαμονία*, idolatria &
 superstitio, quâ quis præter ritus patrios,
 inter Christianos verò, verbum Dei,
 vel novos comminiscitur cultus, (μ) vel
 scrupulosè nimis in dogmata fidei, juxta
 ductum cæcæ rationis inquirat: (ν) τῆς γὰρ
 ψυχῆς νόσος μάλιστα τὸ κακῶς καὶ πειρώως ζητεῖν
 τοῦ θεοῦ inquit Basilus. (ξ) consultum
 itaq; fuerit morem gerere Poëtæ ca-
 nenti: [ο]

Θεὸν νόμῳ ζε, καὶ σεβᾶ, ζητεῖ δὲ μή-
 πλείον γὰρ ἔδεν ἄλλο τῶν ζητεῖν ἔχεις.

nam, ut ait Damascenus, (π) τὸ θεῖον
 ἀκάληπτον πάντως καὶ ἀνώνυμόν ἐστι. ad mo-
 nitum ideoque Hilarij (ρ) Deus religio-
 ne iutelligendus est, pietate profitendus
 est, sensu vero persequendus non est.
 Hoc vitio intacti prorsus non sunt Pon-
 tificii, alique dierum ciborum vano-
 rum-

(μ) *Nob. D. Gyllenst. Erg. virt. thes. 11.*
Coll. Eth. p. 110. Rev. D. Gezel. Enc. part. 3.
pag. 25. (ν) Axel. Kempe Eth. cap. 4. p. 116.
(ξ) Hom. 22. (ο) apud Stob. lib. 2. Eccl. Eth.
c. 2. (π) lib. 1. de Fide c. 13. (ρ) de Trin. lib. 9.

καὶ τῶν; somniorū observatores vani, qui
μάτην σέβονται τὸν θεὸν, διδάσκαλοι δὲ διδασκα-
λίας, ἐν ἅλμαλα ἀνθρώπων. de quibus præ-
ter alios consuli potest Paulus ab Eitzen
argumentum hoc prolixè deducens.
In defectu verò pietatis hostis est infen-
sissimus, ἀθεισμός, impietas in specie sic
dicta, seu bestialis atq; Cyclopica securi-
tas, quâ homo nullo pietatis religionis
seu tactus, quasi Deus non esset, vitam
instituit, & talis Dei contemptus vel in
corde latet, vel dictis factisque expri-
mitur. Hoc vitio notatur Cyclops ille
apud Euripidem, qui ventrem colens
cæteros se Deos ignorare professus est,
turpissimiq; ejus, etiã hujus seculi, imita-
tores, de quibus in sacris literis passim.
& Pugil Homericus qui ignavorum
esse dixit divinam implorare opem, for-
tes vel sine eâ vincere; cujus funestus
tragicusq; exitus, non inultæ impietatis
omnibus sit documentum. Et hæc de
Pietate morali nunc sufficiant; Spiritua-
li, quæ futuræ etiam vitæ promissio-
nem habet, nos ornet *Θρισμέγιστος*;
cui gloria semper!

Vita

Vita Elegantiâ & Eruditione Præ-
stantiss: JUVENI

DN. NICOLAO CRUCELIO,
Philosophiæ Candidato lauda-
tissimo.

Pro gradu Magisterii erudite De PIETATE
differenti, Amico suo in paucis dilecto: sum-
mos in Philos. honores hoc schediasmate
animitus gratulatur:

Quod tanto, sphiæ studiis, feruore
CRUCELI

Desudas, Musis ritè probatus eris.
Maeste! tuos ausus cæli sapientia summi
Dirigat in patriæ, ter benedicta,
decus!

Et non invitè tibi Turba novena la-
borum

Decernet citius præmia digna. Vale!

L. Mg

JOH. FLACHSËNIUS,
b. s. Acad. Rector.

Ad

Pereximium Philosophiæ Candidatum,

DN. NICOLAUM CRUCELIUM,
Amicum per dilectum,

Exemplum Pietatis inter Paren-
tes & Filios :

Aërio insignis PIETATE ticonia nido,
Investes pullos pignora grata fovet :
Hæc eadem expeñtat sibi munera mutua reddi,
Auxilio hoc quotiès mater egebit anus.
Nec pia spem soboles fallit, sed fessa parentum
Corpora fert humeris, præstat & ore cibos.
Christus & ingressus tibi sit & exitus, ut qui
Hocce pium meritâ fronde coronat opus !

L.Mq;

Positum

ab

E NE VALD. SVEN.
Q.G.A.S.S.Th.Doct.
Prof. Prim. & Pastore.

VIRO

VIRO JUVENTI

Præstantissimo & Politissimo

DN. NICOLAUS CRUCELIO
Suderman,

Philosophiæ Candidato dignissimo, amico
sincerè dilecto; de virtutum maxima Pietate,
pro summis in philol. honoribus ritè obti-
nendis publicè disputanti :

Sic tua nunc pieras Cruceli floscule
præstans

Qui modo sis patrij gemma decus-
que Soli,

Compensat; fructus referens cum fœ-
nore largo;

Sed capiunt soli quos pia vita beat.

Sic Helicon donat, sic Pindus munera
spargit

Castalidum; Laurus moxque tiara
caput

Cingent, ut pateat didicisse fideliter
artes

Temet Pieridum; cur tua fama manet.

Id saltem voveo contingat sidere fausto
Musarum capiti sacra corolla tuo!

*ex animo quidem sed occupatissi-
mus adclamabat*

JACOB. FLACHSENIUS.

Signor NICOLÒ CRUCELIO

Godo, che il vostro merito habbia ricevuto
una caparra d' honore, nello Collegio dei
Philosofbi; E mi rallegro con la patria, che pro-
verà gl' impieghi fruttuosi d' un Soggetto
savio et piússimo. Conservi il signor Dio,
la vita di V: S: per ornamento della vostra Pa-
tria, e per utilità della Chiesa, mentre cara-
mente le bacio le mani.

SAMUEL Gyllenstålpe.

Δυσὸν ὄντων τῶν βίων, ὧν ὁ μὲν ἔστι θεωρητικὸς,
ὁ δὲ πρακτικὸς ὁρθῶς ἐνόμισας τὸν θεω-
ρητικὸν τῆ πρακτικῆ διαμαρτάνοντα ἀνωφελεῖ
εἶναι. Ταύτην γὰρ τὴν τῆς φιλοσοφίας ἰσπίσημην
δεοίως τιμῶμεν, ἢ ἡμῖν τὴν τῆ καλῆ ἔ ἀιχερῆ,
τῆ δικαίης καὶ ἀδίκης, τῆ αἰρέτης καὶ φευκτῆ δια-
φορὰν ἐνδείκνυσι, καὶ ἔ μόνον τῆς, ἀλλὰ ἔ τῶν
ἡδονῶν ἡμᾶς ἀπέργει, ἰπὶ δὲ τὰς ἀρετὰς προ-
τρέπει, ὧν ἢ μὲν πρὸ τῆ θεοῦ ἐμβέβεια μεγίστη ἔστι.
ὡσπερ δὲ ταύτην τὴν ἀρετὴν ἐξ ἀπαλῶν ἡσκησας,
ἴτω καὶ νῦν τὰς τῆς φιλοσοφίας τιμὰς ἐφέμενος,
πρὸ τῆς διὰ λέξιν πεπαιδευμένην συνέγραψας.
Ἐγὼ παρρησίας σοι συνήδομαι δόξης καὶ τα λοιπὰ
πάντων σοι προσεύχομαι εὐτυχίαν. Ἐρρώσο.

Pereximio Dn. Respondenti, Phil. Can-
didato meritissimo, amico suo honorando
ita festinanter gratulari voluit

E. FALANDER.

Monſieur

LA Pietè est profitable a toutes choses, comme raconte la ſaincte Eſcriture, & la experience teſmoigne tout jour, Partant loue vous, mon chere Maistre, la meſme, ſouventes fois, en cete voſtre Traicté, que est compoſe de Eloquence & ſcience. Dieu vous donne bon heur de voſtre entreprinſe! comme je vous ſouhaite de tres bon coeur, et demeure par ma vie

Votre

Fort obligé

GUSTAF JOH. Gùldenhoff.

Herculis, inſpiens niſi ſit, memorabile factis
Quis non extollat, dicat & egregium;
Cum praberent ſe ei virtus vitiumq; voluptas;
Virtuti requiem quod dedit ille bona?
Herculeos quis non ſine fuco dicat, amice,
Ausus egregias, ter honorande, tuos?
Herculei cum ſint, vel Momo iudice, cernes
Semper honorem idè crefcere Tiberculeum.

Pereximio Dn. Candidato, Fautor.
& amico ſuo ſingulari ſic
gratulari voluit.

PETRUS OSENIUS